

KAPITTEL 7

Minoritetsorganisasjonen som arena for å motvirke negativ sosial kontroll i innvandrerfamilier

Ragnhild Ihle

Førstelektor, Institutt for velferd og deltaking, Høgskulen på Vestlandet

Abdullahi Elmi Ibrahim

Lærer, bystyrerepresentant Bergen kommune, programdirektør TUSMO Association

Abstract: This chapter deals with how government expects minority organisations to work within their own communities to prevent or abolish cultural practices towards young people that lead to negative social control, lack of freedom, and agency in their lives. In several governmental action plans, minority organisations are encouraged to play an active role, induced by financial grants. In this way, minority organisations can be seen as «schools of democracy». They can also be seen as contributors to many forms of social capital because they offer both a bonding environment, a foundation for bridging, and a linking social capital. For several years, the Somali organisation TUSMO has applied for grants to implement measures like mentorship programmes and generational dialogue, to raise awareness and reduce negative social control. Through the incentives, they have raised their democratic competence, they have been able to connect the levels of social capital, and they have created an awareness in their own organisation through dialogue.

Keywords: minority organisations, action plans, negative social control, schools of democracy, social capital, awareness

En ny generasjon unge med innvandrerbakgrunn tar stemmene sine i bruk og kjemper for sine rettigheter i det norske samfunnet. De utfordrer sine egne familier og miljøer som forsøker å ta fra dem rettighetene deres. Vi trenger slike modige unge voksne. De er gode forbilder for andre ungdommer som får sine rettigheter krenket. Holdninger er i endring – og flere stiller spørsmål ved krav og forventninger fra sine egne. For å støtte opp om den positive utviklingen, ønsker regjeringen å styrke samarbeidet med innvandrersorganisasjonene. Som samfunn skal vi forsvare de unges rettigheter. Samtidig må de berørte miljøene selv ta ansvar for at holdninger endres. Vi må sammen gjøre en innsats for å gi alle barn og unge i Norge, uavhengig av kjønn og bakgrunn, den samme friheten og de samme mulighetene.

(Justis- og beredskapsdepartementet, 2017, s. 6)

Innledning

Gjennom ulike planer, stønadsordninger og offentlige føringer har myndighetene de siste 6–7 årene hatt søkelys på å styrke ungdoms frihet og forebygge negativ sosial kontroll i innvandrer miljøene. I *Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017–2020)* defineres sosial kontroll som

ulike former for oppsyn, press, trusler og tvang som utøves for å sikre at enkeltpersoner lever i tråd med familiens eller gruppens normer. Kontrollen kjennetegnes ved at den er systematisk og kan bryte med den enkeltes rettigheter i henhold til blant annet barnekonvensjonen og norsk lov. (Justis- og beredskapsdepartementet, 2017, s. 12)

I Fafo-rapporten *Samtale og strid* undersøkte Bråten et al. (2021) frivillige organisasjoners og kommuners tilskudsfinansierte arbeid mot tvangsekteskap og negativ sosial kontroll i årene 2017–2019. I rapporten viser forskerne at myndighetenes tilnærminger preger diskursen og problemforståelsen hos organisasjonene og bidrar til dagsorden for organisasjonenes arbeid.

Men noen organisasjoner ønsker også å påvirke systemet oppover, i tillegg til å ta del i offentlig debatt. Rapporten viser også hvordan begrepsbruken hos myndighetene har forandret seg fra et begynnende søkelys på tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, til mer generelle formuleringer om alvorlige begrensninger av unges frihet, negativ sosial kontroll og æresrelatert vold. Forfatterne knytter disse begrepene til et bredt spekter av ulike oppdragelsespraksiser, som kan være inngripende, men også lovstridige i forhold til unge menneskers frihet (Bråten et al., 2021). Kunnskapsdepartementet har også definert «Retten til å leve et fritt liv» som et av fire hovedpunkt inn i sin strategi for integrering (Kunnskapsdepartementet, 2018).

Dette kapitlet beskriver og analyserer en prosess der myndighetene gjennom meldinger og tilskuddsordninger har bedt minoritetsorganisasjonene i Norge om å bidra aktivt til å forebygge negativ sosial kontroll, kjønnslemlestelse og tvangsekteskap i sine respektive etniske miljø. Minoritetsorganisasjoner som tar denne invitasjonen på alvor og arbeider aktivt i tråd med myndighetenes føringer, kan på mange måter bli aktører for å fremme demokrati, medbestemmelse og medborgerskap. Denne medbestemmelsesdimensjonen er sentral i demokratiet, og blir i dette kapitlet belyst gjennom minoritetsorganisasjonene som del av sivilsamfunnet. Like sentral er den demokratiske rettigheten som handler om å kunne leve et fritt liv uten å bli utsatt for negativ sosial kontroll eller overgrep. Forskningsspørsmålet vi ønsker å svare på, er hvordan minoritetsorganisasjoner som del av sivilsamfunnet kan utøve medbestemmelse og påvirkning, og hvordan denne medbestemmelsen kan bidra til kollektiv mobilisering for å avverge og forhindre negativ sosial kontroll eller overgrep.

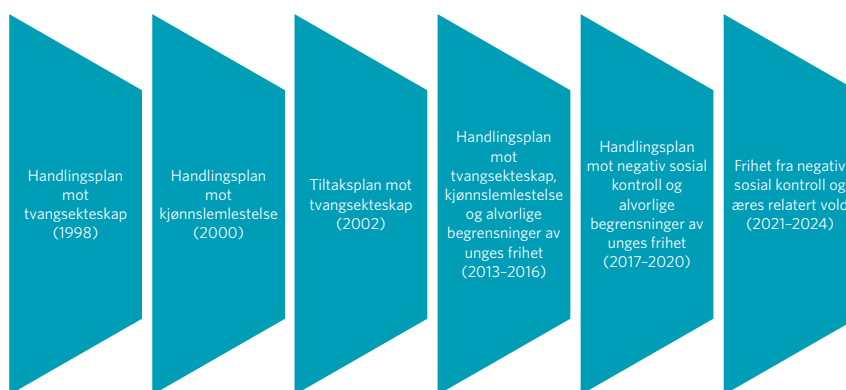
I Bergen har den somaliske organisasjonen TUSMO Association stått sentralt i et samarbeid med myndighetene på dette området, og på mange måter fungert som et bindeledd mellom offentlige instanser og ulike innvandremiljø. I den siste delen av kapitlet vil vi derfor se nærmere på organisasjonen TUSMOs virksomhet og på hvilken måte de har fulgt opp intensjonene i offentlige handlingsplaner og tilskuddordninger. Vi viser til hvordan organisasjonen har utviklet aktiviteter spesielt rettet mot ungdom, men også mot familier og foreldre som bidrar til kollektiv mobilisering, demokratisering, bevisstgjøring og dialog i forhold til myndighetenes målsettinger.

Bakgrunn: Forventninger til minoritetsorganisasjonen som del av sivilsamfunnet

Minoritetsorganisasjoner og ulike religiøse fellesskap har blitt trukket fram som nødvendige samarbeidspartnere i arbeidet med å motvirke sosial kontroll i innvandremiljøene. Innsatsområde 3 i *Handlingsplan mot sosial kontroll, tvangsekteskap, og kjønnslemlestelse* (Justis- og beredskapsdepartementet, 2017) handler om endring av holdninger og praksis i berørte miljøer. Her slås det fast at ledere i tros- og livssynssamfunn

kan ha stor innflytelse, og er en viktig målgruppe for informasjon om lovgivning, kunnskap om samfunnet og verdispørsmål. Frivillige organisasjoner og ressurspersoner i innvandremiljøer har et unikt utgangspunkt for å drive holdningsskapende arbeid overfor både ungdom og voksne. Foreldre er en viktig målgruppe. (Justis og beredskapsdepartementet, 2017, s. 33)

Flere handlingsplaner i perioden 1998–2020 har blitt fulgt opp med en rekke tilskuddsordninger, der både minoritetsorganisasjonene og religiøse samfunn kan søke støtte for å motvirke tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og sosial kontroll, men også til tiltak for å motvirke radikalisering og æresrelatert vold som vist i figur 7.1.

Figur 7.1 Oversikt over handlingsplaner på området kjønnslemlestelse, tvangsekteskap og sosial kontroll

Disse handlingsplanene har blitt fulgt opp med en rekke tilskuddsordninger, der både minoritetsorganisasjonene og religiøse samfunn kan søke støtte. Tilskuddsordningene har blitt utviklet parallelt med endringer i lovverket, for å sikre en beskyttelse av grunnleggende demokratiske rettigheter, for eksempel for ungdom som vokser opp i familier med kulturelle praksiser som bryter med norsk lov. På denne måten har disse tilskuddsordningene en klar funksjon med et demokratisk mål som både handler om at organisasjonene kan medvirke, og at barn og ungdom kan og skal beskyttes mot overgrep.

En mer generell forventning til organisasjonene kommer til uttrykk i St.meld. nr. 39 (2006–2007), s. 163), *Frivillighet for alle*, der målet med å gi tilskudd til landsdekkende og lokale innvandrersorganisasjoner er «å bidra til økt sivil og politisk samfunnsdeltakelse». I offentlige dokumenter tydeliggjøres det i mange sammenhenger at medlemskap i frivillige organisasjoner både underbygger og på mange måter skolerer til demokrati. I kapitlet om inkludering i den samme stortingsmeldingen gir myndighetene uttrykk for et tosidig mål: å både ivareta og støtte organisasjoners identitet og egenart, men samtidig forvente en bredere samfunnsdeltakelse:

Tilnærmingen til problemstillingene speiler regjeringens ambisjon om å ivareta ulike gruppers behov og identiteter på den ene siden og å styrke sivilsamfunnets potensial som arena for dialog mellom gruppene på den andre. Begge forhold underbygger en oppfatning om at engasjement i frivillige organisasjoner gir samfunnsborgerne viktige erfaringer, impulser og sosial kompetanse, noe som i neste omgang virker stimulerende på samfunnsdeltakelsen. (St.meld. nr. 39 (2006–2007), s. 59)

Det tosidige siktemålet nevnt over finnes også i mye av forskningslitteraturen, der organisasjonene på den ene siden ses på som isolerte, innovervendte og med oppmerksomheten rettet mot felles kulturell kultur og identitet, og på den andre siden som fellesskap som forbereder til demokratiet (Eimhjellen et al., 2021; Loga, 2012; Predelli, 2008). Denne tosidigheten kan synes inspirert av Putnams begreper om *bonding* og *bridging* (Putnam, 2001; se også kapittel 4), der man kan stille spørsmålet om hvilke oppgaver eller funksjoner organisasjonene skal ha.

Skal organisasjonene dyrke en felles identitet basert på å bevare språk, religion, kultur og sammenbindende sosiale praksiser, eller skal de sammen prøve å utvikle nye identiteter og nye sosiale praksiser knyttet til majoritetssamfunnet?

Stortingsmeldingen om frivillighet, sitert over, er tydelig på at myndighetenes forventning til organisasjonene er å støtte den delen som handler om samfunns- og demokratibyggning av organisasjonenes virksomhet, men ikke i samme grad den sammenbindende delen som handler om å styrke felles identitet og kultur.

Målsettingen med å gi tilskudd til landsdekkende og lokale innvandrersamfunnsorganisasjoner er å bidra til økt sivil og politisk samfunnsdeltakelse. Tilskuddet støtter ikke organisasjonenes identitetsbygging og aktiviteter som fremmer en felles identitet som innvanderer eller som medlem av en etnisk eller nasjonal gruppe. Når myndighetene støtter lokale innvandrersamfunnsorganisasjoner som er bygget opp rundt tilhørighet til en etnisk eller nasjonal gruppe, er det fordi det er viktig å ha et ståsted og et fellesskap som støtter opp om deltakelse i det sivile og politiske liv. (St.meld. nr. 39 (2006–2007), s. 163)

I arbeidet med å motvirke negativ sosial kontroll knyttes forventningene til deltakelse opp mot en tilskuddsordning som har et tydelig mål om å redusere omfanget av tvang og overgrep som skjer i ulike innvandrermiljø. Dermed er den tidlige nevnte skoleringen til demokrati i denne sammenhengen helt konkret rettet mot å unngå og avskaffe kulturelle praksiser i forhold til barn og ungdom som grunnleggende bryter med humanitære prinsipper, men også med norsk lov. Denne konkretiserte forventningen til organisasjonene kan på den ene siden oppfattes strengt normativ, som et påbud. På den andre siden kan den også oppfattes som en invitasjon til medvirkning og ansvarliggjøring av oppgaver som myndighetene kanskje ikke klarer løse gjennom sine egne kanaler.

En rekke forskere har hevdet, som myndighetene, at deltakelse i sivilsamfunnets organisasjoner kan gjøre at folk sosialiseres inn i en demokratisk tenkemåte og i demokratiske prosedyrer (Bay et al., 2010; Bengtsson, 2010; Hagelund & Loga, 2009; Takle, 2015; se også kapittel 5). Disse forskerne har en ganske entydig forståelse av at myndighetenes forventninger til organisasjonene er å fungere som *skoler i demokrati*,

men også som *skoler i byråkrati* (Takle, 2015). I artikkelen «Immigrant Organisations as Schools of Bureaucracy» (Takle, 2015) framhever Takle at minoritetsorganisasjonene utvikles mot å bli mer byråkratiske enn demokratiske, fordi de må tilpasse seg forskjellige tilskuddsreglementer og rutiner. Forfatteren går så langt at hun kaller tilskuddssystemet «en skole i byråkrati» der organisasjonene blir opplært til å bli formelle, hierarkiske og regelstyrte organisasjoner. Takle hevder at organisasjonene tar i bruk kompetansen i byråkrati for å bevare sine etniske og kulturelle tradisjoner, altså sin sammenbindende sosiale kapital (se også kapittel 4). Dette skjer på bekostning av å styrke og bygge ut en type *overskridende sosial kapital* som kunne styrket tilknytningen til storsamfunnet. Et viktig spørsmål her er organisasjoners autonomi i forhold til statlig styring. Jill Loga viser til internasjonal forskning i sin kunnskapsoversikt over støtte til trossamfunn, og påpeker at innvandrersamfunn lett kan bli et produkt av statlige støtteordninger (Loga, 2012). Et annet poeng er at organisasjonene i noen sammenhenger kan oppleve tilskuddene som stigmatiserende – som at de hele tiden skal opplyses og forandres for å bli inkludert. De kan også ha en mening om at tilskuddsmidlene kunne ha blitt brukt for å opplyse majoritetssamfunnet for å bidra til inkludering (Winsvold et al., 2017).

I Integrerings- og mangfoldsdirektoratets rundskriv for tilskuddsordning formuleres det:

Tiltakene skal bidra til å endre holdninger og praksis som fører til tvang og overgrep. Innvandrergupper, fra land der negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og/eller kjønnslemlestelse forekommer, skal få kunnskap om konsekvenser av disse praksisene/handlingene. Tiltakene kan ta opp hvordan foreldrerollen og barns oppvekstvilkår er i Norge, om menneskerettigheter og norsk lov, om barn og unges rettigheter og om retten til å ta selvstendige valg. (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet [IMDI], 2021)

Tilskuddsordningene har blitt utviklet parallelt med nødvendige endringer i lovverket for å sikre en nødvendig beskyttelse av grunnleggende demokratiske rettigheter, for eksempel for ungdom som vokser opp i familier med kulturelle praksiser som klart bryter med norsk lov. På denne måten har tilskuddsordningene en klar funksjon med en

demokratisk hensikt, og de aktuelle innvandrersorganisasjonene må forvalte og rapportere tilskuddene i forhold til disse målene.

Mange steder samarbeider minoritetsorganisasjonene med kommuner og andre offentlige aktører, et samarbeid som anbefales av myndighetene. Forskere hevder også at verdien av samarbeid og likeverdighet mellom en rekke aktører ofte kan ses på som en suksessfaktor for å nå målene i tilskuddsordninger, spesielt i samarbeidet mellom kommuner og innvandrersorganisasjoner (Eimhjellen et al., 2021; Kobro et al., 2018). Dette kan handle om aktiviteter, etablering og koordinering av aktiviteter, og en helhetlig strategi for integrasjonsarbeid. I noen sammenhenger kan det være hensiktsmessig med et samspill mellom kommunal frivillighetspolitikk generelt og integreringsinnsatsen fra mange aktører i et område (Eimhjellen et al., 2021; Skutlaberg et al., 2018; Ødegård et al., 2014).

I Bergen har den somaliske minoritetsorganisasjonen TUSMO Association søkt og fått tildelt tilskuddsmidler over flere år fra IMDIs tilskuddsordning: tilskudd til frivillige organisasjoners arbeid mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll. I 2015 var flere ressurspersoner med somalisk bakgrunn med i det forebyggende arbeidet mot radikaliseringsnettverk i tett samarbeid med Bergen kommune og RVTs Vest (Ressurssenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging). Dette bidro til etableringen av *Bergensnettverket mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse*.

Forløperen til TUSMOs engasjement, og aktiviteten rundt disse temaene, har sammenheng med at RVTs Vest i 2018 satte i gang et program for mentoropplæring rettet mot ansatte i skole og hjelpeapparatet som skulle utruste deltakerne med en holdnings- og handlingskompetanse overfor personer som blant annet stod i fare for å gå inn i en radikaliseringsprosess, og som har vært eller er del av et ekstremistisk nettverk. Dette prosjektet bidro til å bygge nye nettverk, samtidig som IMDI hadde opprettet stillinger for minoritetsrådgivere i videregående skoler og politiet hadde økt oppmerksomhet på tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og æresrelatert vold. Gjennom RVTs' mentoropplæring ble det avdekket at mange av utfordringene med ungdom utsatt for radikalisering handlet om mye mer enn risikoen for radikalisering – det handlet også om sosial kontroll, vold, språk og grunnleggende motsetninger mellom generasjonene.

Samarbeidet rundt RVTS' mentorprogram bidro til at TUSMO søkte om egne midler fra IMDI og satte i gang sitt eget mentorprogram, sine egne informasjonstiltak og etter hvert sitt eget prosjekt om dialog mellom generasjoner. Tildelingene til TUSMO går fram av tabell 7.1 under.

Tabell 7.1 Økonomisk tildeling fra tilskuddsordning og offentlige midler 2018-2021

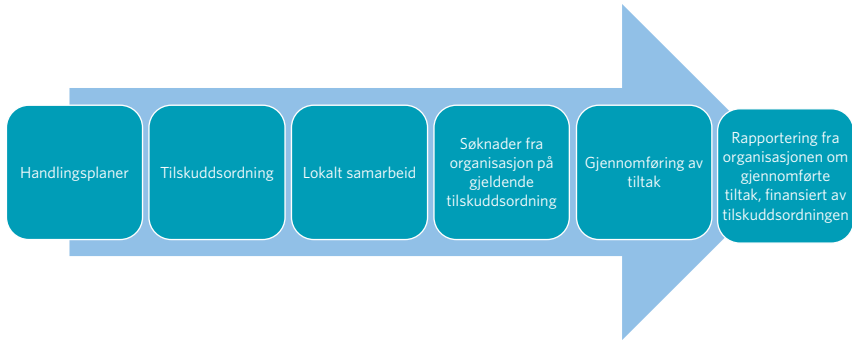
År	IMDI (Tilskuddsordning)	Bergen kommune	Sum
2018	300 000	0	300 000
2019	115 000	200 000	315 000
2020	350 000	0	350 000
2021	1 000 000	150 000	1 150 000

Kilde: Prosjektrapporter for tildelte midler i tilskuddsordning sendt til IMDI for 2018, 2019, 2020 og 2021
(Merk: Dette gjelder kun midler til negativ sosial kontroll, dermed tas det ikke med midler til andre prosjekter)

Metode

I dette kapitlet har vi som mål å analysere en større prosess, der myndighetene gjennom en tilskuddsordning ønsker at minoritetsorganisasjoner skal delta i arbeidet med å endre praksiser forbundet med negativ sosial kontroll, kjønnslemlestelse, tvangsekteskap og æresrelatert vold. Denne prosessen, som handler om å skape dyptgående endringer i folks liv og bevissthet, handler også om styring og demokratisering. Den griper inn på flere nivå, innebærer mange aktører og fordrer en litt sammensatt tilnærming. Den handler om system, forvaltning, politikk og styring, samtidig som den handler om frivillighet, kulturelle forskjeller og forholdet mellom generasjoner.

For å studere denne prosessen har vi tatt utgangspunkt i tekster både på myndighetsnivå tilknyttet IMDIs rundskriv for årene 2018, 2019, 2020 og 2021, og søknader og rapporter fra den frivillige somaliske organisasjonen TUSMO som er rettet inn mot den samme tilskuddsordningen. Dette representerer en form for tekstanalyse som handler om å studere mening og finne mønstre av betydning i tekster (Brottveit, 2018). De mønstre av betydning som vi er ute etter her, er hvordan myndighetene formulerer sine kriterier og krav i denne tilskuddsordningen, og hvordan TUSMO responderer på disse. I TUSMOs rapporteringer ser vi etter

Figur 7.2 Prosessen som undersøkes i kapitlet

hvilke fortolkninger de gjør på det som framstår som avgrensede politiske mål, og hvordan de tolker dette inn i en større utviklingsprosess i sin egen organisasjon.

I tillegg til de formelle dokumentene fra IMDI, brukes også dokumentene som vist i tabell 7.2 i analysen:

Tabell 7.2 Dokumentene som inngår i analysen

År	Tittel på utlyste støtteordninger/prosjektmidler	Rapportering fra TUSMO	Tilskuddsgiver
2018–2021	Holdningsskapende/forebyggende arbeid mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse i innvandrer miljøer i Bergen	Sluttrapportskjema for 2018–2021	IMDI
2019	Mentoropplæring til flerkulturell ungdom i Bergen	Prosjektrapport 2019	IMDI og Bergen kommune
2020–2021	Generasjonsdialog mellom minoritetsforeldre og minoritetsungdommer, og mentoropplæring til flerkulturelle ungdommer	Prosjektrapporter 2020 og 2021	IMDI og Bergen kommune
2021	Holdningsskapende arbeid gjennom generasjonsdialog	Prosjektrapport 2021	IMDI og Bergen kommune

I enhver tekstanalyse må tekstene leses i kontekst, samt ta hensyn til hvem de er rettet mot og hvilket formål de har (Grue, 2015). I dokumentene inngår tekstene fra myndighetene med et klart normativt og imperativt mål: å avskaffe handlinger som innebærer sosial kontroll av en slik grad at de bryter med norsk lov. Organisasjonene som søker på tilskuddsordningen må være innforstått med denne intensjonen, og formulere sine søknader

i tråd med kriteriene som er skissert. Rapporteringsdokumentene vil av myndighetene bli vurdert opp mot disse kriteriene.

De nevnte dokumentene er offentlig tilgjengelige og representerer ingen krav om samtykke.

En av kapittelforfatterne er etnisk norsk, den andre er opprinnelig somalisk og er medlem i den somaliske organisasjonen TUSMO. Dette representerer en typisk *insider-outsider divide* i migrasjonsforskning, der innsideforskeren er medlem av minoritetsgruppen som studeres, og utsideforskeren er del av majoritetsbefolkningen i landet der studien foregår (Carling et al., 2014). Denne todelingen utgjør en type diskursiv realitet som består av ulike posisjoner til det som skal undersøkes, men disse posisjonene er ikke entydige. Forfatteren som refereres til i en innsideposisjon har en sentral posisjon i TUSMO, og har vært med å stifte og utvikle organisasjonen til det den er i dag. Han har også bodd og arbeidet lenge i Norge, og kan innta andre kunnskapsposisjoner enn bare den klassiske minoritetsposisjonen. Han har også direkte erfaring med det arbeidet som gjøres i organisasjonen og har direkte tilgang til det datamaterialet som har blitt brukt i kapitlet. Den andre forfatteren som refereres til i en utsideposisjon, har i mange år jobbet inne i minoritetsgrupper, har bodd i Afrika og har også mulighet til å innta andre kunnskapsposisjoner enn bare å tilhøre en majoritet. Denne forfatteren er forsker og er også ansatt i høyskolesystemet. Kombinasjonen av alle disse kunnskapsposisjonene bidrar til å utvikle og utprøve ulike perspektiv på det som skal undersøkes.

Analyse

Det forskningsspørsmålet vi ønsker å belyse i dette kapitlet, er: *Hvordan kan minoritetsorganisasjoner gjennom bruk av statlig tilskuddsordning utøve medbestemmelse og påvirkning som del av demokratiet, og hvordan kan denne medbestemmelsen bidra til kollektiv mobilisering for å avverge og forhindre negativ sosial kontroll eller overgrep?* Analysen i denne delen handler om hvordan organisasjonen TUSMO har svart på myndighetenes forventinger og satt i gang tiltak på dette området. I Fafo-rapporten *Samtale og strid* (Bråten et al., 2021) deles arbeidet som

frivillige minoritetsorganisasjoner utfører i tre kategorier: *informasjonsbaserte, dialogbaserte og samtalebaserte* tiltak. Informasjonsbaserte tiltak refererer til arrangementer som opplæring, seminarer, kurs, og utvikling av materialer. Dialogbaserte og samtalebaserte tiltak omhandler det å skape noe nytt gjennom dialog og samtaler med målgruppen. Gjennomgangen av materialet fra TUSMO viser alle disse tre kategoriene. I tillegg har TUSMO også identifisert en fjerde kategori, som de vil kalle *samarbeid med myndigheter og påvirkning av systemet oppover*. TUSMO har gjennom årene hatt tett dialog med både nasjonale og lokale myndigheter og deltatt på flere høringer og innspillmøter knyttet til arbeidet med handlingsplaner om negativ sosial kontroll og integreringsstrategi. TUSMO var også representert i den nasjonale referansegruppen til Justis- og beredskapsdepartementets *Handlingsplan mot negativ sosial kontroll* i 2016. Gjennom søknader og rapporteringer til tilskuddsordningen over flere år, har organisasjonen også levert signaler tilbake til myndighetene om at det oppleves frustrerende å ikke kunne søke om mer langsgående og langsiktige prosjekter. De har også formidlet til IMDI at de jobber med kulturelt sensitive spørsmål og tema som sitter dypt i folk, og at det tar lang tid å skape endringer. Behovet for mer langsiktighet i tiltak bekreftes også av funnene i Fafo-rapporten *Samtale og strid* (Bråten et al., 2021) der mange organisasjoner beskriver at de trenger et mer langsiktig perspektiv for å kunne jobbe med endringer i sine miljø. Samtidig som det er viktig for myndighetene å utvise handlekraft, er det tilsvarende viktig for organisasjonene å opprettholde kontinuitet i en bevisstgjøringsprosess i miljøet på egne premisser, uavhengig av hvilke formuleringer som kommer fra myndighetene.

Mentorkurs for ungdom - et fundament for tiltakene

TUSMO har utviklet et eget mentorkurs for ungdommer og unge voksne med innvandrerbakgrunn, hvor ungdommene sertifiseres til å jobbe med forebyggende arbeid mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold i ungdomsmiljø. Målet med kurset er å utruste deltakerne med en handlings- og holdningskompetanse hvor de får en prosessforståelse av negativ

sosial kontroll og æresrelatert vold. I tillegg rettes oppmerksomheten mot bakenforliggende sårbarhetsfaktorer og å styrke medlemmenes systemforståelse. Mentoropplæringen har bidratt til utviklingen av flere andre tiltak, både individuelle filmsnutter som er lagt ut på YouTube der ungdommer står fram med sine historier, og et veiledningshefte til bruk i skole og hjelpetjenester. Styrking av ungdommene utgjør på mange måter fundamentet i satsingen mot negativ sosial kontroll og forskjellige typer vold. Etter hvert kurs får ungdommene selv i oppgave å arrangere og lede samlinger med foreldre, der det tas opp sårbare tema de selv er opptatt av. Disse samlingene kalles for generasjonsdialog. Generasjonsdialog innebærer at ungdommer og foreldre får mulighet til å drøfte løsninger sammen i en kontrollert og veiledet prosess, der lederne i organisasjonen veileder og støtter. Istedenfor at hver enkelt ungdom har diskusjoner med sine egne foreldre rundt kjøkkenbordet, flyttes disse diskusjonene og forhandlingene til en felles arena. Denne felles arenaen ser ut til å bidra til at ungdommene har blitt dyktige til å formulere sine egne kompetansebehov og til at de føler seg trygge. Mulholland et al. (2021) anbefaler å ha barn/ungdom og foreldre sammen i dialoger og ikke bare hver for seg, samt å tenke at foreldrene har ulike posisjoner de kan forhandle ut fra, heller enn å forstå motsetningene som konflikt. Mulholland et al. (2021) ser det også viktig å ha et historisk perspektiv på første og annen generasjon, og på betydningen av interseksjonalitet og strukturelle forhold. Erfaringene fra TUSMO viser at generasjonsdialogene kan være konfliktfylte og vanskelige, men at de gjør det mulig å få en større forståelse mellom generasjonene. Generelt kan dette knyttes til endringer i samfunnet mot en mer liberal oppdragelsespraksis, men endringene kan også handle om læring og tilpasning over tid. Endringer kan også skje som følge av konflikt (Friberg & Bjørnset, 2019, s. 9).

Sluttrapporten til IMDI for 2018 beskriver at det i begynnelsen var svært utfordrende å ta opp mer tabubelagte temaer, men at det ble lettere gjennom at lederne fra TUSMO kunne tilpasse seg deltakernes ståsted. I dialogarbeidet ble det også trukket inn personer med viktige roller fra ulike innvandrermiljø, med kompetanse, posisjon og legitimitet. Slike personer var imamer, religiøse ledere og personer med utdanning innen for eksempel migrasjon, helse, skole eller juss som kunne skape tillit og

trygghet hos deltakerne, og gjorde at deltakerne bedre kunne relatere seg til disse ut ifra egne kulturelle identiteter. Slike tilnærminger var med på å gi en myk overgang for folk som kjenner seg fremmedgjort eller er uvilige til å delta i samfunnet på grunn av en opplevelse av utenforskap og diskriminering. I evalueringsrapporten til IMDI for 2018 står det at deltakerne følte seg inkluderte og opplevde at de hadde medvirkning fordi de både kunne melde inn egne tema og kunne påvirke hvilke metoder som ble brukt i dialogen. I oppsummeringen fra rapporten står det at «vi kan si at involvering av målgruppen gjennom dialog, diskusjon i plenum, og gruppearbeid er veien å gå» (TUSMO, 2018, s. 3).

På mentorkurs i 2019 der ungdommene ble bedt om å presentere sine egne kompetansebehov, ga de uttrykk for at de ønsket å lære mer om psykisk helse og vold i nære relasjoner. Dette er tabubelagte temaer som er vanskelige å ta opp, men etter gjennomgått mentorkurs, tok ungdommene selv initiativ til å ha et fellesmøte med sine egne foreldre. Det var slik prosjektet generasjonsdialog oppstod. I mange møter etterpå har tema om psykisk helse og vold vært fremtredende.

Dette var også temaene som skapte mest diskusjon på generasjonsdialogmøte, hvor det var veldig tydelig at det var et stort språk mellom ungdommenes og foreldrenes syn på vold og psykisk helse. Enkelte av foreldrene utelukker fortsatt at det finnes psykisk helse (kulturelt betinget) mens andre anerkjenner fenomenet, men er uenig om hvordan den skal håndteres. Det er i dialogen rundt hvordan psykisk helse skal håndteres og behandles, at man finner den største uenigheten mellom foreldregenerasjonen og ungdommen. (TUSMO, 2019, s. 9)

Et annet tema som ungdommene var veldig opptatt av, handlet om ytringsfrihet, særlig reaksjoner på SIAN-markeringer i store norske byer i 2020. TUSMO fulgte opp dette temaet med et dialogmøte for ungdommer om ytringsfrihet og hatkriminalitet i lys av norsk lov og norske regler. Hensikten med dialogmøtet var å bevisstgjøre ungdommene på egne reaksjoner og konsekvenser. Ved å inkludere nye tema som kommer opp hos ungdommene selv, kan organisasjonen profilere hva som til enhver tid er relevant i miljøet og for ungdommene, selv om dette ikke er temaer som er eksplisitt definert i tilskuddsordningen. Dette har TUSMO også fått respons på av myndighetene, noe som gjør at de kan

oppretholde brukermedvirkning og relevans og få den kontinuiteten de tidligere har etterspurt.

Minoritetsorganisasjonen TUSMO og tilskuddsordningen – byråkratisk og demokratisk kompetanse

Vi har innledningsvis nevnt at frivillige organisasjoner kan fungere som skoler i demokrati, men også som skoler i byråkrati og administrativ praksis (Takle, 2015). Offentlige tilskuddsordninger setter høye krav til form, innhold og begrepsbruk i sine kriterier for tildeling, og dette kan representere en bratt læringskurve for mange minoritetsorganisasjoner, også for TUSMO. Fra tabell 7.1 ser vi at organisasjonen har fått tildelt 1 150 000 kroner over fire år, noe som tilsier at de har oppfylt kriteriene og har tilfredsstillende søknader og rapporter. I rapportene tilbake til IMDI beskrives fokusområder, måloppnåelse, gjennomføring, erfaringer, samarbeidspartnere, implementering, metoder/organisering, økonomi med mer. Evalueringsrapportene for tiltakene sendt til IMDI fra 2018–2021 viser også at TUSMO har vært opptatt av demokratisk utvikling internt gjennom organer for kommunikasjon og brukermedvirkning. En intern demokratisk prosess kan komme til syne på flere områder, blant annet gjennom organiseringen av virksomheten med et overordnet styre med styreleder, nestleder, økonomi ansvarlig, styremedlemmer med egne ansvarsområder, møtereferater, visjoner og strategier. Å utvikle denne prosessen videre er nedfelt som et mål for virksomheten: «TUSMO Association har selv behov for å utvikle ledelseskompetanse i organisasjonsstyring og utvikling og viser at det trengs kontinuerlig kapasitetsbyggende arbeid for å kunne lykkes med dette viktige arbeidet» (TUSMO, 2020, s. 8). Den interne demokratiske prosessen vises også gjennomgående i et uttalt mål om brukermedvirkning i alle ledd. I tiltakene kommer dette til uttrykk i måten ungdommer blir tildelt ansvar som rollemodeller i sine miljø, og i måten de åpner opp for dialog mellom foreldre og ungdommer i tema som er svært konflikthulle og belastende. I rapport til IMDI for vurdering av dialogmøter 2018 skriver TUSMO at de bruker ulike verktøy, spesielt med utgangspunkt i deltakermedvirkning og

gruppearbeid. Organisasjonen beskriver også at deltakerne melder om at denne formen for dialogarbeid og veiledning gjør dem mer bevisste på sine valg i vanskelige, tabubelagte temaer i en hektisk hverdag.

Deltakermedvirkning er en effektiv metode som brukes i veiledning av grupper. Det skaper eierskap til løsninger og assosiasjoner til virkeligheter i hverdagen. Denne metoden er bedre enn den tradisjonelle måten som fokuserer på foredrag med begrenset mulighet til diskusjon og deltakelse. I tilfelle av vår målgruppe ville dette oppleves som tradisjonell lærersentrert og noe som likner på skolebenken. Tidligere erfaring har vist at deltakere pleier å miste konsentrasjon og fokus gjennom forelesninger. (TUSMO, 2018, s. 4)

I rapporten tar TUSMO også høyde for at det kan være risikabelt for ungdommer å engasjere seg og uttale seg, og at de kan risikere å møte motstand hjemme. I møtene ble det derfor lagt vekt på hvilke rettigheter de har, og at det er mulig å jobbe med kulturellerrelaterte og vanskelige tema uten å utsette seg for fare. Ungdommene ble oppmuntret til å våge å si sin mening, og til å påvirke sine miljøer positivt. Diskusjonene ble ofte i stor grad ledet av ungdommene selv, og mange beskrev at de fikk godt utbytte av dette.

Både i interne dokument og i rapporteringene til IMDI viser TUSMO til interne prosesser og struktur, som på mange måter dokumenterer en demokratisk arbeidsform som både har tette bånd med høy grad av lojalitet, men som samtidig også har høy grad av formalitet og byråkratiske prosedyrer der de samarbeider med aktører både nasjonalt og lokalt. Organisasjonen fungerer på denne måten på flere nivå som både er rettet innad i miljøet og utover mot storsamfunnet, eller mot myndighetene. Generelt sett kan dette analyseres ut fra tre perspektiver: for det første har minoritetsorganisasjoner *forskjellige funksjoner* med på den ene siden å bevare identitet og tilhørighet, og på motsatt side å fungere som skole-ende i demokrati, som beskrevet tidligere i kapitlet. For det andre kan de analyseres mer som et *kontinuum*, der organisasjonene begynner ut fra et ståsted der innsatsen er rettet mot å styrke felles identitet, språk, religion og kultur, til de gradvis tilpasser seg mer og mer storsamfunnet og mer og mer kan innta en politisk rolle (Layton-Henry, 1991, s. 94–112). For det tredje kan en slik tosidighet analyseres ut fra *individenes deltakelse og*

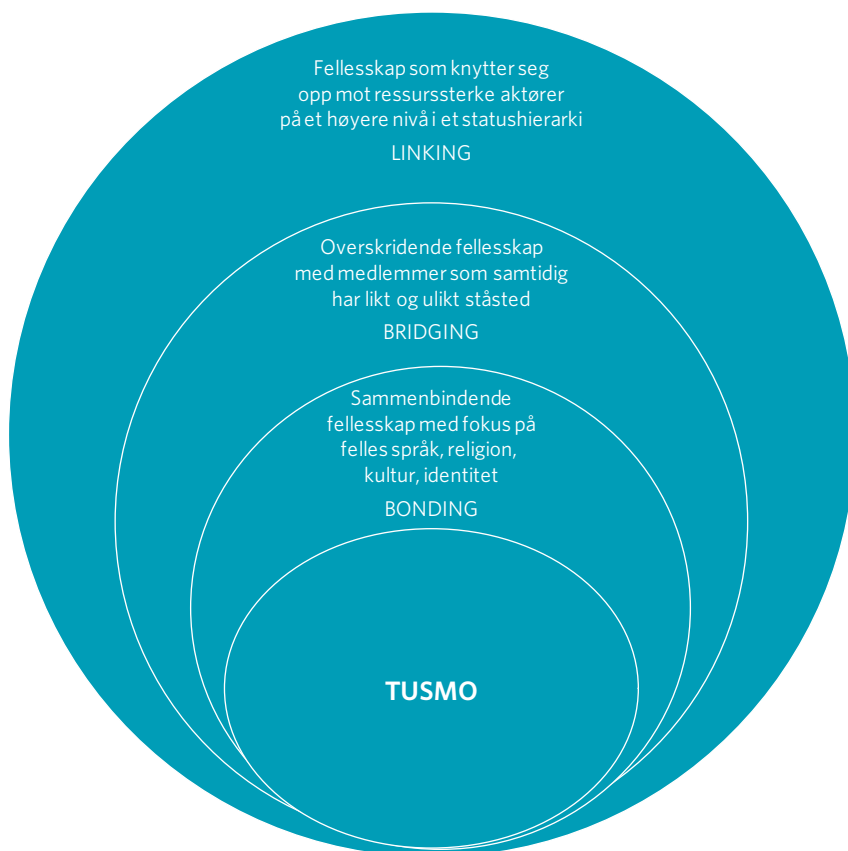

kompetanse, som kan antas å bli styrket gjennom å delta i en minoritetsorganisasjon som øker tilhørighet, ferdigheter og gir fellesskap som fungerer som et *springbrett* til å kunne delta i storsamfunnet enten politisk eller på andre måter – og gjennom dette oppnå en slags sosial mobilitet (Predelli, 2008). Når det gjelder TUSMO, har organisasjonen klare funksjoner som bevarer identitet og tilhørighet. Dette kan handle om språk, religion, kultur, ritualer og ulike feiringer. Dessuten har de aktiviteter som gir en type kompetanse inn i det norske samfunnet, som for eksempel generasjonsdialog og andre tiltak. Hvis organisasjonen analyseres ut fra et kontinuum, vil den innledningsvis over tid få noen kollektive erfaringer med tanke på hva som er mulig å oppnå. Dette kan innebære en erfaring som tilsier at det er mulig å kunne forhandle med myndighetene og om kriteriene i tilskuddsordningen, eller å kunne delta i høringer for å påvirke utformingen av praktisk politikk. Videre kan det antas at aktivitetene i organisasjonen vil kunne gi en type sosial kompetanse som kan være nyttig og gi en type springbrett til å kunne delta andre steder. Ved for eksempel å delta på generasjonsdialogmøter, vil det kanskje være lettere å delta på foreldremøter, eller andre møter. På alle disse måtene kan organisasjonen bidra til demokratisering, her forstått både som medvirkning internt og påvirkning oppover til et større system.

Minoritetsorganisasjonen og bruk av tilskuddsordning for å styrke sosial kapital

Minoritetsorganisasjonen TUSMO er et klart eksempel på det som i Putnams teori om sosial kapital kalles for et sammenbindende fellesskap, med utgangspunkt i språk, religion, etnisitet, kulturell bakgrunn og felles interesser (se også kapittel 4). Mange av medlemmene her er også medlemmer i en lokal moské, et annet sammenbindende fellesskap. Fra et annet perspektiv kan organisasjonen også beskrives som et overskridende fellesskap, der medlemmene har svært ulike ståsteder både med hensyn til bakgrunn, alder, arbeid, utdanning og tilhørighet til Norge. En del av medlemmene er svært ressurssterke med høyere utdanning og gode jobber i Norge. Andre medlemmer har derimot lav utdanning, er arbeidsledige og er svake i norsk. I rapportene fra TUSMO ses denne ulikheten

som en styrke, der ressurssterke medlemmer får ansvarsområder der de som har utdanning innen helse, får ansvar for helsespørsmål og medlemmer som jobber innen skole får ansvar for å følge opp skolespørsmål, slik at kompetansen de ulike gruppemedlemmene har kan komme hele organisasjonen til gode som en felles ressurs. Ved at organisasjonen også knytter seg opp mot ressurssterke aktører både nasjonalt og lokalt, vil den få tilgang til enda flere ressurser i sitt nettverk. Figuren under illustrerer de ulike kapitalformene.

Figur 7.3 Sosial kapital i ulike former

Figur 7.3 viser at de ulike nivåene av sosial kapital griper inn i hverandre og er gjensidig forsterkende. Hvis utfordringen er å forebygge og bekjempe sosial kontroll og alvorlige inngrep i de unges frihet, innebærer det å gripe inn i verdier, normer og kultur som finnes i de sammenbindende

fellesskapene. Verdier knyttet til normer og kultur kan være svært vanskelig å endre, og kan representere barrierer mot endring. I St.meld. nr. 39 (2006–2007) presenteres de tette fellesskapene som en motsats til idealet om samfunnsdeltakelse som ikke støttes gjennom tilskuddsordninger. Men med felles språk, delvis felles bakgrunn og religion som er sterkt til stede i disse fellesskapene, ligger det også et potensial for tillit og forståelse som ikke bare utgjør en barriere, men også forutsetninger som kan gjøre endring mulig. I en organisasjon som TUSMO vil disse forutsetningene handle om at organisasjonen ikke bare har entydig sammenbindende kvaliteter med sikte på å bevare identitet og sosiale funksjoner, men at den også har overskridende kvaliteter – ikke bare gjennom en mangfoldig medlemsmasse, men også gjennom måter den samarbeider med storsamfunnet på. Ved å knytte disse kapitalformene sammen slik det er beskrevet i avsnittene over, vil det være mulig å skape en utvikling basert på gjensidig tillit og respekt.

Avslutning

I Fafo-rapporten *Samtale og strid* anbefaler Bråten et al. (2021) en videreføring av tilskuddsordningen for frivillige organisasjoners forebyggende innsats mot negativ sosial kontroll og tvangsekteskap, og at det i fortsettelsen blir lagt til rette for erfaringsutveksling og kunnskapsutveksling. Vi har i dette kapitlet sett på hvordan minoritetsorganisasjoner, som del av sivilsamfunnet, forventes å bruke tilskudd fra offentlige myndigheter til å forebygge og motvirke negativ sosial kontroll, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og æresrelatert vold. Gjennom eksemplene fra organisasjonen TUSMO har vi vist hvordan kravene i tilskuddsordningen leder organisasjonene inn i prosesser som krever organisering, samarbeid, tilrettelegging og dialog. Vi kan anta at disse prosessene bidrar til demokratisering og samfunnsdeltakelse gjennom å skape en større bevissthet både med tanke på medvirkning generelt, men også på tabubelagte og sårbare tema. Vi har også gjennom eksemplene fra TUSMO vist hvordan det er mulig at de båndene og den tilliten som er etablert i den sammenbindende kapitalen gjør at det kan åpnes opp for dialog om tabubelagte og sårbare tema, og at disse temaene vil kunne forhandles om i et mer

langiktig perspektiv av de som er direkte berørt. Vi har også vist at selv om den sammenbindende kapitalen gir sterke bånd og kulturell tilhørighet gjennom felles språk, religion og kultur, består den også av personer som har svært forskjellige posisjoner i forhold til majoritetssamfunnet. Dermed innehar organisasjonen også en brobyggende kapital, der de som har utdanning, snakker norsk og er etablert i majoritetssamfunnet både kan utvikle bevisstheten i miljøet innad i organisasjonen, men også bygge broer til majoritetssamfunnet. Broene til majoritetssamfunnet bygges gjennom å sende signaler oppover igjen til myndighetene gjennom å rapportere fra tiltakene, medvirke i relevante høringer og prosesser, påvirke beslutningsprosesser og delta i samarbeid lokalt. På denne måten utvikles også den lenkende kapitalen, og gjør at de ulike kapitalformene til sammen kan bidra til et felles resultat.

Referanser

- Bay, A. H., Finseraas, H. & Hagelund, A. (2010). Civil society and political integration of immigrants in Norway. I A. H. Bay, B. Bengtsson & P. Strømbland (Red.), *Diversity, inclusion and citizenship in Scandinavia* (s. 295–343). Cambridge Scholars Publishing.
- Bengtsson, B. (2010). Political opportunity structure and ethnic organization: How political, what opportunities, which structures. I A. H. Bay, B. Bengtsson & P. Strømbland (Red.), *Diversity, inclusion and citizenship in Scandinavia* (s. 241–269). Cambridge Scholars Publishing.
- Brottveit, G. (2018). *Vitenskapsteori og kvalitative forskningsmetoder: Om å arbeide forskningsrelatert*. Gyldendal Akademisk.
- Bråten, B., Lillevik, R., Elgvin, O. & Flatø, H. (2021). *Samtale og strid. Frivillige organisasjoners arbeid mot negativ sosial kontroll og tvangsekteskap* (Fafo-rapport 2021:16). <https://hdl.handle.net/11250/2837880>
- Carling, J., Erdal, M. B. & Ezzati, R. (2014). Beyond the insider–outsider divide in migration research. *Migration Studies*, 2(1), 36–54.
- Eimhjellen, I., Espegren, A. & Nærland, T. U. (2021). *Sivilsamfunn og integrering. En kunnskapsoppsummering* (Rapport fra Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor). <https://hdl.handle.net/11250/2737651>
- Friberg, J. H. & Bjørnset, M. (2019). *Migrasjon, foreldreskap og sosial kontroll* (Fafo-rapport 2019:1). <https://www.fafo.no/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/migrasjon-foreldreskap-og-sosial-kontroll>
- Grue, J. (2015). *Teori i praksis: Analysestrategier i akademisk arbeid*. Fagbokforlaget.

- Hagelund, A. & Loga, J. (2009). *Frivillighet, innvandring, integrasjon: En kunnskapsoversikt*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/handle/11250/177672>
- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. (2021, 19. januar). *Tilskudd til integreringsarbeid i frivillige organisasjoner*. <https://www.imdi.no/tilskudd/tilskudd-2021/tilskudd-til-integreringsarbeid-i-regi-av-frivillige-organisasjoner/>
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2017, 8. mars). *Retten til å bestemme over eget liv – handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017–2020)*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/retten-til-a-bestemme-over-eget-liv/id2542163/>
- Kobro, L. U., Andersen, L. L., Espersen, H. H., Kristensen, K., Skar, C. & Iversen, H. (2018). *Demokratisk innovasjon: Teorier og modeller for samskapende sosial innovasjon i norske kommuner*. Høgskolen i Sørøst-Norge/Senter for sosialt entreprenørskap og samskapende sosial innovasjon. Kunnskapsdepartementet. (2018, 29. oktober). *Integrering gjennom kunnskap*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/integrering-gjennom-kunnskap/id2617246/>
- Layton-Henry, Z. (1991). Citizenship and migrant workers in Western Europe. I U. Vogel & M. Moran (Red.), *The frontiers of citizenship* (s. 107–124). Springer.
- Loga, J. (2012). *Trossamfunn, innvandring, integrasjon: En kunnskapsoversikt*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Mulholland, M., Robinson, K., Fisher, C. & Pallotta-Chiarolli, M. (2021). Parent–child communication, sexuality and intergenerational conflict in multicultural and multifaith communities. *Sex Education*, 21(1), 44–58. <https://doi.org/10.1080/14681811.2020.1732336>
- Predelli, L. N. (2008). Political and cultural ethnic mobilisation: The role of immigrant associations in Norway. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 34(6), 935–954. <https://doi.org/10.1080/13691830802211257>
- Putnam, R. D. (2001). *Bowling alone*. Simon and Schuster.
- Skutlaberg, L. S., Ekhaugen, T. & Holden, M. B. (2018). *Gjennomgang av post 71. Tilskudd til innvandrersorganisasjoner og annen frivillig virksomhet (ideas2evidence-rapport 01:2018 & Vista Analyse)*. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet.
- St.meld. nr. 39 (2006–2007). *Frivillighet for alle*. Kultur- og likestillingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/Stmeld-nr-39-2007-/id477331/>
- Takle, M. (2015). Immigrant organisations as schools of bureaucracy. *Ethnicities*, 15(1), 92–111. <https://doi.org/10.1177/1468796814546575>
- TUSMO. (2018). *IMDI-skjema: Tilskudd til frivillige organisasjoners holdningsskapende/forebyggende arbeid mot tvangsekteskap m.m. Sluttrapportsekjema*. TUSMO.
- TUSMO. (2019). *Rapport om mentoropplæring*. TUSMO.

- TUSMO. (2020). *IMDI-skjema: Tilskudd til frivillige organisasjoners holdningsskapende/forebyggende arbeid mot tvangsekteskap m.m. Sluttrapporteskjema*. TUSMO.
- Winsvold, M., Mjelde, H. L. & Loga, J. (2017). *Trossamfunn som arena for forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme* (Rapport fra Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor 2017-4). <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/rapport-trossamfunn-som-arena-for-forebygging-av-radikaliserings-og-voldelig-ekstremisme/id2550673/>
- Ødegård, G., Loga, J., Steen-Johnsen, K. & Ravneberg, B. (2014). *Fellesskap og forskjellighet. Integrasjon og nettverksbygging i flerkulturelle lokalsamfunn*. Abstrakt forlag.